

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

- № 6, 2015
- [Назад](#)
- [Головна](#)

УДК 005.22:[(3130.526.33-047.44):(005.21-049.5-029:33)] (045)

*О. В. Роженко,
аспірант, старший викладач кафедри економіки підприємства,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м.
Кривий Ріг*

ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*A. V. Rozhenko,
Post-graduate, Senior Lecturer of the Enterprise Economics Department,
Mykhaylo Tugan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, Kryvyi Rig*

INDICATING SYSTEM SUBSTANTIATION OF THE LEVEL ASSESSMENT OF THE TRADE ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY

У статті проаналізовано показники оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Проведено аналіз літературних джерел та існуючих підходів до набору показників оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Досліджено систему показників оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Запропоновано комплексну систему показників за ознакою стану досліджуваних об'єктів, у поєднанні статичного і динамічного підходів. Побудовано систему показників оцінки рівня економічної безпеки торговельних підприємств по даному підходу, яка включає групи показників: 1 - обсягу, 2 - структури, 3 - динаміки, 4 - співвідношення та 5 – ефективності. Здійснено конкретизація показників оцінки рівня економічної безпеки підприємства по кожній складовій третього рівня. Виділено основні відмінності даної системи показників оцінки рівня економічної безпеки підприємства від існуючих. Обґрунтовано даний підхід до формування системи показників оцінки рівня економічної безпеки торговельних підприємств.

The article analyses the indicators of the enterprise economic security assessment level. We have conducted the study of the literature and the already existed approaches to the mentioned above field. We studied the system of the indicators to measure the level of economic security. Therefore it was offered a complex indicating system on the basis of the object status combining both static and dynamic approaches. The complex system was constructed to assess economic security gradually within the trade enterprises, it includes the following group of indicators: 1 – for turnover 2 – for structure, 3 – for dynamics, 4 – for ratio 5 – for efficiency. We have specified more deeply the complex system of the level assessment the economic security gradually within the enterprise to specify every component of the third level. The basic distinguishes between the offered system and the complex are separated. The core forming approach of the complex system has been proved.

Ключові слова: економічна безпека, торговельні підприємства, оцінка рівня, підходи до показників, локальні складові, система показників, конкретизація показників.

Keywords: economic security, trade enterprises, level assessment, indicator based approaches, local compounds, indicating system, indicator separating.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні Українських підприємств, в умовах формування ринкових відносин, потребує уваги для своєчасного реагування на виявлені проблеми та використання таких механізмів управління, які б забезпечили їх економічну безпеку. Виявлені тенденції та зроблені висновки у [1, с. 195] демонструють необхідність дослідження цих питань та вимагають використання відносно нових підходів до управління торговельних підприємств, а саме на засадах забезпечення їх економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дану наукову проблему вивчало багато зарубіжних та вітчизняних науковців, а саме Фролова Л. В. [1], Роженко О. В. [2], Довбня С.Б. [3], Ільяшенко С.Н. [4], Камишнікова Е.В. [5], Ковалев Д. [6], Кокнаєва М.О. [7], Ортинський В.Л. [8], Рєпина І.М. [9], Філіппова С.В. [10], Ареф'єв В.О. [11], Ареф'єва О.В. [12], Губарєв О.О. [13], Мандрик О.Я. [14], Мунтіян В.І. [15], Пантелєєв В.П. [16], Подлужна Н.О. [17], Шкарлет С.М. [18], Яришко О. [19], Васильців Т.Г. [20], Ружицький А.В. [21] та ін.

Вивчаючи економічну літературу, постає питання в тому, що формується громіздка сукупність показників оцінки рівня економічної безпеки підприємства, де один і той же показник в різних авторів застосовуються при оцінці різних складових, мають місце проміжні інтегральні показники (в той же час коли рівень економічної безпеки є інтегральним показником) та багато запропонованих інструментів оцінки рівня економічної безпеки не є формалізованим показником, а сформульовані у вигляді можливостей, наявності або загальних груп показників. Тому не вирішеною проблемою є формування системи показників оцінки рівня економічної безпеки торговельного підприємства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основними цілями даної статті є: аналіз літературних джерел та існуючих підходів до набору показників оцінки рівня економічної безпеки підприємства, формування та обґрунтування системи показників оцінки рівня економічної безпеки торговельного підприємства.

Виклад основного матеріалу. Попередньою ланкою дослідження та розробки механізмів економічної безпеки підприємства є обґрунтування складових економічної безпеки торговельних підприємств [2, с. 142], що у подальшому передбачає формування системи показників оцінки рівня економічної безпеки торговельних підприємств за локальними складовими економічної безпеки підприємств та виявлення факторів, що на нього впливають.

Багато авторів [3;4;5;6;7;8;9;10] висувають пропозиції щодо набору показників в рамках певного набору складових економічної безпеки підприємства.

Також є коло науковців [11;12;13;14;15;16;17;18;19], які вивчали окремі складові економічної безпеки підприємства, та запропонували за ними показники оцінки.

До третьої категорії дослідників [20;21], відносяться ті, що запропонували показники в цьому науковому напрямі взагалі, не зосереджуючись на локальних складових.

Таким чином, є проблема у відсутності одностайної думки про систему показників оцінки економічної безпеки підприємства. Пропонується формувати систему показників в контексті системи складових економічної безпеки підприємства обґрунтованої у [2, с. 142], структура якої передбачає три рівні складових: перший рівень – ресурсна та функціональна безпека; другий – безпека трудових, фінансових, матеріальних, нематеріальних ресурсів та безпека управління, маркетингу, виробництва (торгівлі); на третьому рівні деталізуються складові другого рівня та представлені у таких: соціальна, інтелектуальна, кадрова, фінансова, фіскальна, інвестиційна, безпека основних засобів та запасів, політико-правова, інформаційна, технологічна, інноваційна, безпека управління прямого та опосередкованого впливу, ринкова, інтерфейсна, збутова, виробнича (торгова), екологічна техногенна.

На перших етапах вивчення і дослідження питань визначення рівня економічної безпеки підприємства в Україні було закладено фундамент [6, с. 51], та перелік показників, який існував для цього досить вузький та неконкретний. Мають місце такі пропозиції, як динаміка прибутку, можливість заміщення ресурсів, доступ до ноу-хау та ін., але не названі конкретні показники. Також застосовано розмір заборгованості, та не вказано якої саме, та рентабельність – не вказано чого. Забезпеченість виробництва основними видами ресурсів – вказано в цілому, а не по видах ресурсів. Тільки енергоємність, а інших видів ресурсів смінь не враховано.

Даний підхід всебічно використовується послідовниками та, з розвитком набору складових економічної безпеки підприємства, дістав свого активного всебічного подальшого розвитку. В результаті цього сформовано багато пропозицій за предметом дослідження, що потребують систематизації та удосконалення.

Таким чином, безпека трудових ресурсів вивчалася та оцінювалася багатьма науковцями [3;4;5;6;7;8;9;10;14;17;18], які за різними підходами, запропонували біля 70 показників; оцінку безпеки фінансових ресурсів пропонується проводити на основі близько 40 показників [3;4;5;6;7;8;9;10;11;12;16;19]; безпеці матеріальних ресурсів приділено увагу науковцями [3;5;6;9;10], які пропонують 25 показників її оцінки; для оцінки безпеки нематеріальних ресурсів [3;4;5;6;8;9;10;13;15] пропонується 35 показників; показники оцінки безпеки управління зібрано автором за дослідженням пропозицій [3;4;5;8;9;10;20;21], кількість яких дорівнює 45; безпека маркетингу оцінювалася в роботах

[3;4;5;7;8], набір показників налічує близько 40; пропозиції щодо оцінки рівня безпеки виробництва (торгівлі) [3;4;5;7;8;9] містять більше 30 показників.

Так, безпека трудових ресурсів досліджується за соціальною, інтелектуальною та кадровою складовими.

В рамках соціальної складової Ковальов Д., Сухорукова Т. в роботі [6] пропонують такі показники: розмір мінімальної заробітної плати; середня заробітна плата; заборгованість по оплаті праці, але заборгованість підприємства в цілому багатьма науковцями використовується для вимірювання фінансової складової, тобто заборгованість саме по оплаті праці застосовувати двічі недоцільно; витрати родини на харчування – показник, який складно та приблизно визначається (особливо з боку підприємства) та без співвідношення з іншими показниками ні про що конкретне не говорить для підприємства; тривалість робочого тижня – законодавчо затверджене положення, від підприємства цей показник не залежить та по галузі в конкурентів за ним не буде відмінностей.

Соціальну складову, також, характеризують рівень оплати праці на підприємстві та об'єм соціальної відповідальності на одного працюючого, які запропоновано науковцями Довбня С.Б. [3, с. 93-94] та Камишиковою О.В. [5, с. 78-79] відповідно. Але останній показник на мікроекономічному рівні містить характеристики з різних аспектів діяльності та його загальний зміст розглянуто за різними складовими економічної безпеки підприємства.

Продовженням дослідження соціальної складової є пропозиції Мандрик О.Я. в роботі [14, с. 217], це: наявність випадків порушення соціального захисту, але в оцінці політико-правової складової є такі показники як кількість порушень законодавства та сума сплачених штрафних санкцій за всією господарською діяльністю, тобто порушення соціального захисту досліджується в тому числі; рівень охорони здоров'я та наявність пакету соціальних послуг – не конкретно виражені показники та не формалізовані для розрахунків.

Автор Подлужна Н.О. в роботі [17, с. 163] застосовує деякі вище вказані показники для цілей оцінки кадрової безпеки підприємства, але називає їх показниками мотиваційної системи підприємства.

Інтелектуальна і кадрова складові, в більшості випадків [3;5;7;8;9;10;14;17;18], розглядається як єдина, але єдина складова, яка включає в себе зміст та показники інтелектуального потенціалу підприємства та руху, структури персоналу, ефективності його використання, нормування та організації.

В роботі Іляшенка С.М. [4, с. 12] пропонується розглядати інтелектуальну та кадрову складові окремо, але проблема показників оцінки цих складових остається відкритою.

Так, Іляшенко С.М. пропонує за інтелектуальною складовою показник плинності робітників високої кваліфікації та за кадровою складовою теж показник плинності кадрів, що є задвоєнням деяких даних. Також для оцінки інтелектуальної складової Іляшенко С.М. пропонує такі показники: питома вага інженерно-технічних і наукових працівників та показник освітнього рівня, що є дуже близькими за містом показники та приводять практично до однакових висновків; показник винахідної (раціоналізаторської) активності – в теперішній час винахід, який розроблено працівником підприємства, потрібен бути затверджено, для цього існує окремі організації та механізми, тобто виділяти окремий показник для цього немає сенсу. Ці думки продовжує автор Довбня С.Б. [3, с. 93-94], але називає ступінь творчої участі промислово-виробничого персоналу в роботі підприємства.

Інтелектуальну складову досліджувала Камишикова О.В., в своїй роботі [5, с. 78-79] крім показників, що раніше використовувались, автор застосовує коефіцієнт економії від використання рацпропозицій, але в Українському правовому просторі поняття рацпропозиція регулюється побічно, тому цей показник складний у визначенні та аналізі.

Для оцінки інтелектуальної складової також запропоновано Репиною І.М. показник - кількість запатентованих винаходів та виданих ліцензій в роботі [9, с. 251], що має місце на великих підприємствах, тому що на малих та середніх для цього немає можливостей та Філіповою С.В. [10, с. 17] - інтелектуально озброєність та коефіцієнт доходності співробітників підприємства від використання інтелектуальної власності, що потребує громіздких розрахунків та не передбачає остаточної відповіді.

За кадровою складовою Іляшенко С.М. в своїй роботі [4, с. 16] пропонує інструменти оцінки, такі як: відтік та плинність кадрів, що є взаємодоповнюючими показниками; фізичне старіння кадрів та сумісництво основної діяльності з роботою в інших організаціях, що не є конкретними показниками.

Пропозиції Шкарлет С.М. в роботі [18] з приводу показників управлінської повноти, рівнево-ієрархічної повноти, структурно-ієрархічної спеціалізації не конкретні та загальні.

Довбня С.Б. в своєму науковому труді [3, с. 93-94] оцінює кадрову складову за: продуктивністю праці; рентабельність трудових відносин; співвідношення темпів зростання виручки та фонду оплати праці, але в складі виручки знаходяться витрати на оплату праці, тому має місце спотворення розрахунків, доцільніше використати співвідношення темпів зростання прибутку та фонду оплати праці; показник досвіду роботи, але, в умовах динамічних змін, він не завжди виступатиме стимулятором; частка співробітників з вищою освітою – це передбачається штатними нормативами, більше ніж треба працівників з вищою освітою підприємству не треба, нижче норми, в умовах зростаючого безробіття, цей показник на підприємстві не буде; плинність кадрів – є показником - де стимулятором, застосування його при інтегральній оцінці на ряду з показниками стимуляторами не доцільно, тому автор пропонує застосувати стабільність (постійність) кадрів.

Автор Оргинський В.Л. в роботі [8] для оцінки кадрової складової вносить не значні та неконкретні пропозиції, такі як показники трудової дисципліни, кількість неявок.

Камишикова О.В., в своїй роботі [5, с. 78-79] дослідження кадрової складової доповнює коефіцієнтами структури персоналу, так як вони взаємно доповнюють один другого, всі їх застосовувати недоцільно, так як промислово-виробничий персонал повинен займати найбільшу питому вагу, тому автором застосовується саме цей показник; співвідношенням темпів зростання продуктивності праці та заробітної плати.

Автор Мандрик О.Я. детально вивчає інтелектуально-кадрову безпеку в роботі [14, с. 217], де наводить багато показників, але, як вже було вказано, вони можуть бути протилежними, тому використання всіх не потрібно, та мають місце не формалізовані інструменти, такі як: показники конфліктності та морального клімату. З наведеного переліку доцільно використати показники співвідношення за основними працівниками та сумісниками та за управлінським та не управлінським персоналом.

Коло науковців Подлужна Н.О., Репина І.М., Кокнаєва М.О., Філіпова С.В. [17, с. 160-163; 9, с. 251; 7, с. 55; 10, с. 17] пропонують різні комбінації вище вказаних показників, які є різноплановими та не системними, без урахування взаємозв'язку, співвідпорядкованості, що не дає справжнього уявлення про досліджувані об'єкти.

Таким чином, весь перелік пропозицій для оцінки економічної безпеки підприємства є різноманітним, багатоаспектним та багатовекторним, як в загалі так і в рамках локальних складових. Але, одним з принципів формування системи показників є лаконічність, ємність та обмежена їх кількість.

Крім цього, доцільно застосовувати саме показники-індикатори, які в кінцевому результаті репрезентують кількісні та якісні характеристики досліджуваного об'єкта та будуть слугувати основою для вимірювання й використання в математичній обробці економічної інформації за допомогою різних методів. В той же час така система показників повинна давати інтегроване уявлення про економічну безпеку підприємства, яка є носієм його багатьох рис, ознак та властивостей в процесі сучасного господарювання.

Теоретичне узагальнення підходів до формування переліку показників оцінки економічної безпеки підприємства, їх неоднорідність та відсутність органічного зв'язку, викликає необхідність проведення вертикального та горизонтального аналізу. Отже, автором, за допомогою експертних методів, в рамках тривірневої системи складових [2, с. 142] сформована комплексна система показників (Таблиця 1), за ознакою стану досліджуваних об'єктів [22, с. 24] в поєднанні статичного та динамічного підходів, які дозволяють комплексно і системно оцінити рівень економічної безпеки підприємства за кожною локальною складовою та в цілому з використанням груп показників: 1 - обсягу, 2 - структури, 3 - динаміки, 4 - співвідношення та 5 – ефективності.

Таблиця 1.

Система показників оцінки рівня економічної безпеки торговельних підприємств

ві ЕБП	Показники
Людських ресурсів	
Кількісна	1: співвідношення мінімальної ЗП; 2: середня ЗП; 3: темп змін співвідношення мінімальної ЗП до середньої; 4: співвідношення мінімальної ЗП до середньої.
Якісна	1: частка наукового робітника у місяць; 2: питома вага інженерно-технічних і наукових працівників; 3: частка інженерно-технічних і наукових працівників.
Продуктивна	1: темп зростання основної діяльності з роботою в інших організаціях; 2: коефіцієнт питомої ваги виробничого персоналу у загальній чисельності, стабільність (постійність) кадрів; 3: темп зростання продуктивності праці, темп зміни рентабельності трудових ресурсів; 4: співвідношення темпів зростання продуктивності праці та середньої заробітної плати; 5: продуктивність праці, рентабельність трудових ресурсів.
Фінансових ресурсів	
Ліквідна	1: частка дебіторської та кредиторської заборгованості з контрагентами, середній термін оплати кредиторської та кредиторської заборгованості, запас фінансової міцності; 2: коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами; 3: темп змін коефіцієнту фінансової незалежності власними оборотними коштами, темп змін фінансової незалежності, темп змін маневреності власних коштів, темп змін фінансової стійкості, темп змін маневреності власного капіталу; 4: коефіцієнт маневреності власних коштів, коефіцієнт фінансової незалежності; 5: рентабельність власного капіталу.
Безпечна	1: частка витрат перед бюджетом; 3: темп змін коефіцієнта покриття заборгованості перед бюджетом, ефективності зобов'язань; 4: коефіцієнт покриття заборгованості перед бюджетом; 5: ефективність зобов'язань.
Інвестиційна	1: частка банківських кредитів; 3: темп змін рентабельності інвестицій; 5: рентабельність (капітальних) інвестицій.
Матеріальних ресурсів	
Ліквідна	1: частка витрат в дію ОПФ; 2: частка ОЗ у вартості майна; 3: темп змін частки ОЗ у вартості майна, темп змін ліквідності; 4: співвідношення сум залишкової вартості основних засобів та статутного і резервного капіталу, фондовіддача; 5: рентабельність основних фондів.
Запасна	1: частка витрат матеріальних витрат; 2: частка запасів у вартості майна; 3: темп змін частки запасів у вартості майна; 4: темп змін запасовіддачі, темп змін рентабельності матеріальних ресурсів; 5: коефіцієнт ліквідності; 5: рентабельність матеріальних ресурсів.
Юридичних ресурсів	
Юридично-правова	1: частка витрат на штрафних санкцій; 2: частка правових витрат; 3: темп змін співвідношення витрат на правові витрати до прибутку за мінімальним рівнем рентабельності; 4: співвідношення витрат на правові витрати до прибутку за мінімальним рівнем рентабельності.

раційна	зафіксованих витоків корпоративної інформації; 2: частка нематеріальних активів у вартості темп змін частки нематеріальних активів у вартості майна, темп змін фондівіддачі них активів, темп змін рентабельності нематеріальних активів; 4: фондівіддача них активів; 5: рентабельність нематеріальних активів.
логічна, аційна	нових видів продукції, впровадження технічних інновацій; 2: коефіцієнт оновлення
авління	
р впливу	рейдерських атак, випадків завдання фізичної шкоди працівникам і майну, в т.ч. крадіжки; витрат на охорону в загальній структурі виробничих витрат
кованого иву	зв'язків з постачальниками; 2: коефіцієнт поточних зобов'язань, коефіцієнт мобільності темп змін коефіцієнта мобільності активів., темп змін співвідношення сум дебіторської та кої заборгованостей, темп змін ефективності необоротних та оборотних активів.; 4: зростання темпів зростання виручки й темпу зростання дебіторської заборгованості, зростання темпів зміни сум виручки і активів, співвідношення сум доходу(виручки) за рік та апіталу*12, співвідношення сум дебіторської та кредиторської заборгованостей; 5: ефективність необоротних активів., ефективність оборотних активів.
кетингу	
кова	а ринку; 3: темп змін частки ринку, яку займає підприємство; 4: співвідношення частки належить підприємству та частки ринку, що належить головному конкуренту.
ейсна	втрата зв'язків.
гова	дажів (дохід від реалізації); 2: рівень доходу від реалізації, рівень витрат обігу; 3: темп змін ту від реалізації, темп змін рівня витрат обігу, темп змін ефективності витрат обігу та ті комерційної; 4 співвідношення темпу змін рівня витрат обігу до темпу змін рту; 5: рентабельність витрат обігу, рентабельність комерційна (товарообороту).
обництва (торгівлі)	
а (торгова)	ість продукції; 2: коефіцієнт витрат від браку, коефіцієнт використання виробничої 3: темп змін прибутку на 1 м2 торгової площі, темпи змін коефіцієнту використання потужності, оборотності оборотних активів, зобов'язань, власного капіталу, необоротних ективності виробництва; 4: прибуток на 1 м2 торгової площі, коефіцієнти оборотності активів, зобов'язань, власного капіталу, необоротних активів; 5: рентабельність а.
гічна, генна	а порушення природоохоронного законодавства (екологічних норм)

Складено автором на основі джерел [1;3-21]

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином в результаті дослідження автором обґрунтовано систему показників оцінки рівня економічної безпеки торговельних підприємств за локальними складовими.

Запропонована система, в рамках кожної локальної складової, містить показники-індикатори, які сформовано по групах: обсягу, структури, динаміки, співвідношення та ефективності. Такий підхід до формування системи показників оцінки економічної безпеки підприємства є одночасно таким, що комплексно розкриває її сутність, системно та послідовно дає можливість зробити об'єктивні висновки та раціонально формує механізм управління торговельним підприємством за яким забезпечується його економічна безпека.

Література.

1. Фролова Л. В. Аналіз тенденцій розвитку торгівлі в Україні / Л.В. Фролова, О.В. Роженко // Бізнес Інформ. Економіка торгівлі та послуг. – Харків, 2014. - №3(434). – с.189-197
2. Роженко О. В. Обґрунтування складових економічної безпеки торговельних підприємств / О.В. Роженко // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Економічні науки. – 2014. - №10(218). – 234 с., с.135-148
3. Довбня С.Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С.Б. Довбня, Н.Ю.Гічова // Фінанси України. - 2008. - №4. - с. 88-97
4. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке // Актуальні проблеми економіки. – 2003. - №3(21). – с.12-19
5. Камишнікова Е.В. Методика оцінки рівня економічної безпеки металургійного підприємства \ Е.В.Камишнікова \ Актуальні проблеми економіки – 2009. - №11(101). – с.77-82
6. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д.В.Ковальов, Т.В.Сухорукова // Экономика Украины - 1998.- №10. - С. 48-52
7. Кокнаева М.О. Особливості формування методичного інструментарію дослідження фінансово-економічної безпеки торговельних підприємств \ М. О. Кокнаева \ Економічний часопис ХХІ. - Економіка та управління підприємствами. - 2012. - №5-6. – с.53-55
8. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко. – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.

9. Репина І.М. Тернарна модель ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства \ І.М. Репіна, П.В. Єрмолаєв // Економіка Менеджмент Підприємництво. – 2011. - № 23 (II). – с. 247-255
10. Філіппова С.В. Особливості діагностики рівня економічної безпеки виробничих підприємств \ С.В.Філіппова, С.А.Нізяєва // Економіка харчової промисловості. – 2012 - № 1 (13). – с.16-21
11. Ареф'єв В. О. Тактичний рівень фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування: аналітичний аспект [Текст] // Економіка і управління. – Національна Академія природоохоронного та курортного будівництва. – 2011. - №6. – С. 108 – 116.
12. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки підприємства / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - №1(91). - с.98-103
13. Губарєв О.О. Економічна безпека / О.О. Губарєв ; Харківський національний економічний ун-т. – Х. : ХНЕУ, 2007. – 60 с.
14. Мандрик О.Я. Інтелектуально-кадрова безпека торговельного підприємства та її місце в забезпеченні його розвитку / О.Я.Мандрик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.14. - с.214-218
15. Мунтян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтян. – К.: КВІЦ, 1999. – 463 с.
16. Пантелєєв В.П. Теоретичні та практичні основи побудови фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / В.П.Пантелєєв, М.Г. Лепінін // Комунальне господарство міст. - 2012. - Науково-технічний збірник №102. - с. 246-252
17. Подлужна Н.О. Кількісна оцінка кадрової безпеки організації / Н.О.Подлужна // Вісник Донецького національного університету, Сер.В: Економіка і право. - 2011. - Вип.2. - с. 160-164
18. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект : монографія / С.М. Шкарлет. – К. : НАУ, 2007. – 436 с.
19. Яришко О. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства / О.Яришко, Є.Ткаченко, В.Березін // Економічний аналіз. – 2011. – Вип.9Частина3. – с.371-374
20. Васильців Т.Г. Функціональні механізми посилення життєздатності підприємства в умовах фінансової кризи / Т.Г.Васильців, С.Б. Бурчишин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.1. - с. 176-183
21. Ружицький А.В. Концептуальні підходи до формування системи моніторингу взаєморозрахунків підприємства в контексті управління економічною безпекою підприємства / А.В. Ружицький // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2012 - №4. - с.150-155
22. Савицкая, Г. В. Анализ хозяйственной деятельности : учеб. / Г.В. Савицкая. — 2-е изд., испр. и доп. — Минск: РИГТО, 2012. — 367 с.

References.

1. Frolova, L.V. and Rozhenko, A.V. (2014), “Analysis of Tendencies of Development of Trade in Ukraine”, BUSINESS INFORM, vol.3, pp.189-197
2. Rozhenko, A.V. (2014), “Ground of components of economic security trade enterprises”, Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University, vol.10, pp. 135-148
3. Dovbnya, S.B. and Gichova, N.Yu. (2008), “Diagnosis of enterprise economic security”, Ukrainian Finance, vol.4, pp.88-97
4. Illyashenko, S. N. (2003), “Enterprise economic security constituents and their evaluation approaches”, Actual problems of Economics, vol. 3 (21), pp. 12-19
5. Kamyshnykova, E.V. (2009), “Estimation technique for economic security level of a metallurgical enterprise”, Actual problems of Economics, vol. 11 (101), pp. 77-82
6. Kovalyov, D.V and Suhorykova, T.V. (1998), “Economic security of the enterprise”, Economy of Ukraine, vol. 10, pp. 48-52
7. Koknayeveva, M. O. (2012), “Features of methodical tools formation for the research of trading companies financial and economic security”, The Economic Annals-XXI, vol. 5-6, pp.53-55
8. Ortynsky, V.L. Kernytsky, I.S. and Zhyvko, Z.B. (2009), Ekonomichna bezpeka pidpryemstv, organizatsiy ta ustanov [Economic security of the enterprises, companies, organizations], Legal unity, Kyiv, Ukraine
9. Repina, I.M. and Ermolaev P.V. (2011), “Ternary model of resource assurance of enterprise economic security”, Collected Papers “Economy. Management. Entrepreneurship”, vol. 23 (II), pp. 247-255
10. Filyppova, S.V. and Nizyayeva, S.A. (2012), “Peculiarities of diagnostics of industrial enterprises economic security”, Economy food industry, vol. 1 (13), pp.16-21
11. Arefiev, V.A. (2011), “Diplomatic level of financial safety of rail transport engineering, analytical aspect”, Economics and Management. National Academy of Environmental and Resort Construction, vol.6, pp. 108 - 116.
12. Arefieva, O.V. and Kuzenko, T.B. (2009), “Economic basis for formation of financial constituent of economic security”, Actual problems of Economics, vol. 1(91), pp. 98-103
13. Gubarev, A.A. (2007), Ekonomichna bezpeka [Economic security], Kharkov National Economic University, Kharkov, Ukraine
14. Mandryk, O.Ya. (2010), “Intellectually-staff security trade company and its place in development secured its”, Scientific Bulletin of UNFU, vol. 20.14, pp. 214-218
15. Muntyan, V.I. (1999), Ekonomichna bezpeka Ukrayiny [The economic security of Ukraine], KPIC, Kyiv, Ukraine
16. Panteleev, V.P. and Lepinin, M.H. (2012), “Theoretical and practical bases of financial security entities”, Utilities city, Scientific and Technical Collection, vol.102, pp. 246-252
17. Podluzhna, N.O. (2011), “Quantification of personnel security organization”, Bulletin of Donetsk National University, Ser.V: Economics and Law, vol.2, pp. 160-164

18. Shkarlet, S.M., (2007), Ekonomichna bezpeka pidpnyemstva: innovatsiyny aspekt [Economic security of the enterprise: Innovation], NAM, Kyiv, Ukraine
19. Yaryshko, A. Tkachenko, Ye. and Berezin, V. (2011), "Theoretical aspects of financial security of the enterprise", Economic Analysis, vol.9\3, pp.371-374
20. Vasylyciv, T.G. and Burchyshyn, S.B. (2010), "Viability strengthening functional mechanisms of enterprise in the conditions of financial crisis", Scientific Bulletin of UNFU, vol. 20.1, pp. 176-183
21. Ruzhytskyy, A.V. (2012), "Conceptual approaches to formation of the monitoring system of mutual enterprise management in the context of enterprise economic security", Foreign trade: economics, finance, law, vol. 4, pp.150-155
22. Savitskaya, G.V. (2012), Analiz hozyaistvennoi deyatel'nosti [Analysis of economic activity], 2nd ed, RIGTO, Minsk, Byelorussia

Стаття надійшла до редакції 20.06.2015 р.

Вропу

ТОВ "ДКС Центр"